

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СУЧАСНІ ОЗДОРОВЧІ СИСТЕМИ

Галузь знань
Спеціальність
Освітня програма
Статус дисципліни

22 Охорона здоров'я
227 Фізична терапія, ерготерапія
Фізична терапія
вибіркова

Інститут
Кафедра
Мова навчання

навчально-науковий інститут фізичної культури та здоров'я
теорії та методики фізичного виховання
українська

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг дисципліни Кредити ЄКТС	Кількість годин						Курсова робота	Вид семестрового контролю	
				Аудиторні заняття					Самостійна робота		Залік	Екзамен
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття				
Денна	II	III	90/3	30	16	-	14	-	60	-	+	-
Заочна	II	III	90/3	8	4	-	4	-	82	-	+	-

Робоча програма складена на основі освітньої програми та навчального плану підготовки **магістрів** (120 кредитів ЄКТС).

Розробник:

Герасименко С.Ю., канд. пед. наук, доцент

Погоджено керівником групи забезпечення спеціальності:
Флюнт І.С., доктор медичних наук, професор

Схвалено на засіданні кафедри теорії та методики фізичного виховання.

Протокол **7** від **18 червня 2020 р.**

Завідувач кафедри **доц. Герасименко С.Ю.**

Схвалено на засіданні науково-методичної ради навчально-наукового інституту фізичної культури та здоров'я.

Протокол № **6** від **8 вересня**, 2020 р.

Схвалено на засіданні науково-методичної ради університету.

Протокол № **9** від **15 вересня**, 2020 р.

1. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Сучасні оздоровчі системи» є формування у студентів системи професійних знань і практичних навичок щодо організації та проведення занять з використанням сучасних оздоровчих систем.

Розвинути у здобувачів вищої освіти такі компетентності:

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, прийняття обґрунтованих рішень.
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- Здатність працювати в команді.
- Здатність провадити безпечну практичну діяльність за згодою пацієнта/клієнта.
- Здатність прогнозувати результати фізичної терапії, формулювати цілі, складати, обговорювати та пояснювати програму фізичної терапії.
- Здатність визначати оптимальний рівень терапевтичного навантаження, контролювати тривалість та інтенсивність реабілітаційних заходів відповідно до функціональних можливостей пацієнта/клієнта.
- Здатність безпечно та ефективно реалізовувати програму фізичної терапії.
- Здатність оцінювати результати фізичної терапії та документувати їх.

Програмні результати:

- Аналізувати і трактувати інформацію з історії хвороби пацієнта та від інших фахівців, залучених до реабілітації.
- Демонструвати уміння збирати анамнез, визначати функціональний стан осіб різного віку та нозологічних груп із складною прогресуючою патологією органів і систем.
- Демонструвати уміння спілкування з пацієнтом/клієнтом для визначення його потреб щодо рухової активності та очікуваних результатів фізичної терапії.
- Прогнозувати результати фізичної терапії, встановити цілі терапевтичного втручання.
- Реалізовувати індивідуальні програми фізичної терапії, адаптовуючи практичну діяльність до змінних умов.
- Дотримуватись безпеки для практикуючого фахівця та пацієнта/клієнта.

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовою для вивчення навчальної дисципліни «Сучасні оздоровчі системи» є знання одержані з анатомії і фізіології людини, фізичної реабілітації, лікувальної фізичної культура, фізіотерапії, масажу, загальної гігієни, курортології та дієтології.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі вищої освіти повинні знати:

- сучасні оздоровчі системи;
- принципи гомеопатії;
- системи розведень в гомеопатії
- цілющі властивості продуктів бджільництва;
- сучасні рефлексодіагностичні методи діагностики та лікування за допомогою біополя;
- методику проведення аутогенного тренування;
- нейрофізіологічні основи кольоротерапії;

- вплив різних кольорів на організм;
- нейрофізіологічні основи пульсової діагностики;
- правила проведення пульсової діагностики.

вміти:

- формулювати проблему, яка розглядається;
- аналізувати основні твердження, що передбачено у процесі вивчення навчальної дисципліни «Сучасні оздоровчі системи»;
- бути об'єктивним і критичним з проблем, які вивчаються;
- інтегрувати знання про патологічні процеси в організмі та спричинені ними розлади, які піддаються корекції засобами сучасних систем оздоровлення для досягнення реабілітаційних цілей;
- планувати програми фізичної реабілітації з урахуванням функціональних можливостей, потреби та реабілітаційного потенціалу пацієнта із застосуванням сучасних систем оздоровлення;
- проводити заняття з використанням сучасних систем оздоровлення;
- здійснити вибір сучасної системи оздоровчого тренування відповідно до індивідуальних особливостей людини;
- визначати стан органів та систем організму;
- застосовувати основні засоби оздоровлення;
- визначити необхідність і доцільність застосування тих чи інших сучасних оздоровчих систем у реабілітації пацієнта.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання здійснюється за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС.

А (90 – 100) – оцінка «відмінно» – «5» (*відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок*): отримує здобувач, який виявив глибокі знання навчального матеріалу, повно відтворює програмний матеріал, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, має глибокі міцні і системні тематичні знання; здатний проаналізувати попередні знання з метою їх використання під час аналізу особливостей сучасних систем оздоровлення; здатний інтегрувати знання про патологічні процеси в організмі та спричинені ними розлади, які піддаються корекції засобами сучасних систем оздоровлення для досягнення реабілітаційних цілей; здатний планувати програми фізичної реабілітації з урахуванням функціональних можливостей, потреби та реабілітаційного потенціалу пацієнта із застосуванням сучасних систем оздоровлення; виконав усі види навчальної роботи; може застосувати набуті знання у практиці оздоровчого тренування; проводити заняття з використанням сучасних систем оздоровлення; здійснити вибір сучасної системи оздоровчого тренування відповідно до індивідуальних особливостей людини; визначати стан органів та систем організму; застосовувати основні засоби оздоровлення; правильно планує свою самостійну роботу; будує відповідь логічно, послідовно, розгорнуто, використовуючи спеціальну фахову термінологію; здатний проаналізувати отримані знання для використання їх на практиці; виконав усі види навчальної роботи.

В (82 – 89)– оцінка «добре» – «4» (*вище середнього рівня з кількома помилками*): отримує здобувач, який виявив глибокі знання навчального матеріалу, повно відтворює програмний матеріал, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, проте допускає незначні неточності в їх інтерпретації; здатний проаналізувати попередні знання з метою їх використання під час аналізу особливостей сучасних систем оздоровлення; здатний інтегрувати знання про патологічні процеси в організмі та спричинені ними розлади, які піддаються корекції засобами сучасних систем

оздоровлення для досягнення реабілітаційних цілей; здатний планувати програми фізичної реабілітації з урахуванням функціональних можливостей, потреби та реабілітаційного потенціалу пацієнта із застосуванням сучасних систем оздоровлення; виконав усі види навчальної роботи; може застосувати набуті знання у практиці оздоровчого тренування; проводити заняття з використанням сучасних систем оздоровлення; здійснити вибір сучасної системи оздоровчого тренування відповідно до індивідуальних особливостей людини; визначати стан органів та систем організму; застосовувати основні засоби оздоровлення, однак допускає незначні огріхи; вміє працювати з навчальним матеріалом; правильно планує свою самостійну роботу; під час відповіді на заняттях використовує спеціальну фахову термінологію; здатний проаналізувати отримані знання для використання їх на практиці; виконав усі види навчальної роботи.

С (75 – 81) – оцінка «добре» – «4» (*в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок*): отримує здобувач, який виявив міцні знання навчального матеріалу, відтворює програмний матеріал, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, проте допускає суттєві неточності в їх інтерпретації, здатний проаналізувати попередні знання з метою їх використання під час аналізу особливостей сучасних систем оздоровлення; здатний інтегрувати знання про патологічні процеси в організмі та спричинені ними розлади, які піддаються корекції засобами сучасних систем оздоровлення для досягнення реабілітаційних цілей; здатний планувати програми фізичної реабілітації з урахуванням функціональних можливостей, потреби та реабілітаційного потенціалу пацієнта із застосуванням сучасних систем оздоровлення; виконав усі види навчальної роботи; може застосувати набуті знання у практиці оздоровчого тренування; проводити заняття з використанням сучасних систем оздоровлення; здійснити вибір сучасної системи оздоровчого тренування відповідно до індивідуальних особливостей людини; визначати стан органів та систем організму; застосовувати основні засоби оздоровлення; однак допускає деякі помилки, які сам виправляє; виконав усі види навчальної роботи.

Д (67 – 74) – оцінка «задовільно» – «3» (*непогано, але зі значною кількістю недоліків*): отримує здобувач, який виявив недостатньо міцні знання навчального матеріалу, з певними труднощами відтворює програмний матеріал з навчальної дисципліни «Сучасні оздоровчі системи», рідко звертається до матеріалів, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, не достатньо орієнтується в теоретико-методологічних засадах організації занять оздоровчою фізичною культурою, однак, допускає певні неточності; уміє визначати мету і завдання тих чи інших сучасних оздоровчих систем; здатний проаналізувати попередні знання з метою їх використання під час аналізу особливостей сучасних систем оздоровлення, однак допускає певні (несуттєві) неточності; здатний інтегрувати знання про патологічні процеси в організмі та спричинені ними розлади, які піддаються корекції засобами сучасних систем оздоровлення для досягнення реабілітаційних цілей, але допускає певні неточності; здатний планувати програми фізичної реабілітації з урахуванням функціональних можливостей, потреби та реабілітаційного потенціалу пацієнта із застосуванням сучасних систем оздоровлення, однак допускає певні неточності, допускає помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять, володіє матеріалом на репродуктивному рівні, демонструє початкові вміння, допускає помилки в мовному оформленні.

Е (60 – 66) – оцінка «задовільно» – «3» (*виконання задовольняє мінімальним критеріям*): отримує здобувач, який виявив слабкі знання навчального матеріалу, важко відтворює програмний матеріал з навчальної дисципліни «Сучасні оздоровчі системи», зовсім не

спирається на матеріали, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, слабо орієнтується в питаннях організації та проведення занять оздоровчою фізичною культурою, допускає суттєві неточності; він з труднощами визначає мету і завдання тих чи інших сучасних оздоровчих систем; рідко спирається на раніше отримані знання; слабо володіє методами планування програм фізичної реабілітації із застосуванням сучасних систем оздоровлення, допускаючи при цьому певні неточності; за сторонньої допомоги здатен інтегрувати знання про патологічні процеси в організмі та спричинені ними розлади, які піддаються корекції засобами сучасних систем оздоровлення для досягнення реабілітаційних цілей, допускає значні помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять, володіє матеріалом на репродуктивному рівні, демонструє початкові вміння, допускає суттєві помилки в мовному оформленні.

FX (35 – 59) – оцінка «незадовільно» – «2» (з можливістю повторного складання): виставляється здобувачеві вищої освіти, який виявив незнання значної частини навчального матеріалу з навчальної дисципліни «Сучасні оздоровчі системи», допускає істотні помилки у відповідях на запитання, не вміє застосувати теоретичні положення під час розв’язання практичних завдань, не спирається на матеріали, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, не орієнтується в теоретико-методологічних засадах організації занять із застосуванням сучасних систем оздоровлення; відчуває труднощі під час визначення мети і завдання застосування сучасних систем оздоровлення; не може інтегрувати знання про патологічні процеси в організмі та спричинені ними розлади, які піддаються корекції засобами сучасних систем оздоровлення для досягнення реабілітаційних цілей; не здатен скласти план реабілітації із застосування сучасних систем оздоровлення, не виконав усіх видів навчальної роботи.

F (0 – 34) – оцінка «незадовільно» – «2»: виставляється здобувачеві, який зовсім не володіє програмним матеріалом або володіє у дуже малому ступені, що ускладнює орієнтацію в теоретико-методологічних засадах фізичної реабілітації взагалі і застосування у ній сучасних систем оздоровлення зокрема; не вміє застосувати раніше набуті знання для пояснення суті сучасних систем оздоровлення; не здатен скласти план реабілітації із застосування сучасних систем оздоровлення; нездатен інтегрувати знання про патологічні процеси в організмі та спричинені ними розлади, які піддаються корекції засобами сучасних систем оздоровлення для досягнення реабілітаційних цілей; частково виконав окремі види навчальної роботи. Потребує значної допомоги з боку викладача для відтворення та пояснення того чи іншого навчального матеріалу.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання результатів навчання даної навчальної дисципліни є:

- усні відповіді на практичних заняттях;
- самостійна робота;
- співбесіда з лектором;
- залік.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ у дисципліну «Сучасні оздоровчі системи».

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Сутність здоров’я. Характеристика здоров’я населення України.

Здоров’я людини та його взаємозв’язок зі способом життя.

Поняття про сучасні оздоровчі системи.
Перелік та опис сучасних оздоровчих систем.

Гомеопатія.

Сучасне визначення гомеопатії.
С. Ганеман – творець гомеопатичного методу лікування.
Принципи гомеопатії.
Гомеопатичні ліки.
Системи розведень в гомеопатії.
Ізотерапія.

Апітерапія.

Зміст поняття «апітерапія».
Цілющі властивості продуктів бджільництва: меду, пилку рослин, маткового молочка, прополісу, бджолиного воску.
Застосування продуктів бджільництва в комплексному лікуванні найбільш поширених хвороб людини.

Рефлексотерапія. Сучасні рефлексодіагностичні методи.

Теоретичні основи рефлексотерапії.
Східні медичні концепції.
Вчення про енергію, меридіани, біологічно активні точки (БАТ).
Сучасні рефлексодіагностичні методи Р. Фолля, І. Накатані, К. Акабане.

Біоенерготерапія.

Чакри. Значення та роль в практичній роботі.
Біолокація та здоров'я.
Методи діагностики та лікування за допомогою біополя.

Аутогенне тренування.

Нейрофізіологічні основи аутогенного тренування.
Підготовка навчовання, техніка виконання розслаблення.
Методика проведення аутогенного тренування за методикою І.Г. Шульца.

Кольоротерапія.

Нейрофізіологічні основи кольоротерапії.
Основні групи кольорів.
Основні характеристики кольорів.
Вплив різних кольорів на організм.
Практична кольоротерапія.

Пульсова діагностика.

Нейрофізіологічні основи пульсової діагностики.
Основні умови проведення пульсової діагностики.
Можливості пульсової діагностики.
Правила проведення пульсової діагностики.
Практичне застосування пульсової діагностики.

Тематика практичних занять

Вступ у дисципліну «Сучасні оздоровчі системи».
Гомеопатія.

Апітерапія.
Рефлексотерапія. Сучасні рефлексодіагностичні методи.
Біоенерготерапія.
Аутогенне тренування.
Кольоротерапія.
Пульсова діагностика.

7. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента з дисципліни включає: опрацювання теоретичного матеріалу; виконання завдань згідно з переліком компетенцій, що формуються у межах кожної теми навчальної програми; підготовку до підсумкової самостійної роботи; співбесіда з лектором та підготовку до семестрового заліку.

1. Опрацювати лекційний матеріал з теми «Вступ у дисципліну «Сучасні оздоровчі системи». Самостійно вивчити питання «Здоров'я людини та його взаємозв'язок зі способом життя».
2. Опрацювати лекційний матеріал з теми «Гомеопатія». Самостійно вивчити питання «С. Ганеман – творець гомеопатичного методу лікування».
3. Опрацювати лекційний матеріал з теми «Апітерапія». Самостійно вивчити питання «Цілющі властивості продуктів бджільництва».
4. Опрацювати лекційний матеріал з теми «Рефлексотерапія. Сучасні рефлексодіагностичні методи». Самостійно вивчити питання «Теоретичні основи рефлексотерапії».
5. Опрацювати лекційний матеріал з теми «Біоенерготерапія». Самостійно вивчити питання «Біолокація та здоров'я».
6. Опрацювати лекційний матеріал з теми «Аутогенне тренування». Самостійно вивчити питання «Методика проведення аутогенного тренування за методикою І.Г. Шульца».
7. Опрацювати лекційний матеріал з теми «Кольоротерапія». Самостійно вивчити питання «Вплив різних кольорів на організм».
8. Опрацювати лекційний матеріал з теми «Пульсова діагностика». Самостійно вивчити питання «Можливості пульсової діагностики».

8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Контроль знань студентів здійснюється під час відповідей на практичних заняттях, співбесіди з лектором, написання самостійної роботи. Формою підсумкового контролю є залік.

Засвоєння студентами теоретичного матеріалу з дисципліни перевіряється відповідями на практичних заняттях, самостійною роботою, співбесідою з лектором та заліком.

Кожна усна відповідь студентів на практичному занятті (60) оцінюється за чотирибальною шкалою (наприклад, оцінками «5», «4», «3», «2»). Оцінки поточного контролю переводяться у бали за такою схемою: якщо на поточний контроль при вивченні дисципліни відведено **K** балів, то бали **x**, які отримав студент на підставі оцінок поточного контролю, обчислюються за формулою:

$$x = (A/n) \cdot (K/5),$$

де **A** – сума усіх поточних оцінок за чотирибальною шкалою при вивченні дисципліни, включаючи оцінки «2»; **n** – кількість цих оцінок (не менше трьох); **(A/n)** – середня оцінка поточного контролю.

Самостійна робота (20) передбачає виконання тестових завдань з навчальної дисципліни. Сумарна кількість балів, виділених на оцінку підсумкової контрольної роботи виводиться шляхом оцінки якості виконаних завдань, що включає: повноту розкриття питання, його практичну спрямованість та можливість застосувати у різних дослідницьких ситуаціях.

Співбесіда з лектором (20) проводиться в кінці семестру за наперед оголошеним розкладом.

Семестрова підсумкова оцінка у семестрі визначається як сума балів з усіх видів навчальної роботи.

Розподіл 100 балів між видами робіт:

Види запланованих робіт	Кількість балів за семестр
Відповіді на практичних заняттях	60
Самостійна робота	20
Співбесіда з лектором	20
Всього балів	100

Оцінка виставляється за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС.

Залік за талоном №2 і перед комісією проводиться в письмовій формі з оцінюванням за стобальною шкалою.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Мультимедійне обладнання для демонстрації лекційного курсу і навчальних відеофільмів

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Рекомендована література

а) основна

1. Гойденко В.С. Рефлексотерапия \ БМЭ, 1984, т. 22. С. 244-245
2. Григус І.М. Нетрадиційні методи оздоровлення / І. М. Григус. – Рівне, 2012. – 188 с.
3. Григус І. М. Нетрадиційні засоби оздоровлення : навчальний посібник / І. М. Григус. – Рівне : НУВГП, 2017. – 242 с.
4. Лисенюк В.П. Основи сучасної гомеопатії: навч. посібник / В.П. Лисенюк, Г.Г. Симоненко. – К.: Хомак, 2003. – 200 с.
5. Лисенюк В.П. Основи рефлексотерапії, фітотерапії та гомеопатії: підручник. – К.: ВСВ «Медицина», 2010. – 424 с.
6. Рефлексотерапія : підруч. для лікарів-слухачів закл. (ф-тів) післядиплом. освіти : в 2 т. Т. 2 / Н. К. Мурашко, О. Г. Морозова, Г. М. Чуприна, Я. В. Пішель, Т. П. Парнікоза, Р. В. Сулік, І.Л. Довгий, В.Г. Серета. – К. : ТОВ "СІК ГРУПІ УКРАЇНА", 2013. – 420 с.
7. Скрипник І.М. Кольоротерапія. Лікування мистецтвом. Рівне, 2014. – 36 с.
8. Табеева Д.М. Рефлексотерапия \ Краткая Медицинская Энциклопедия. 1989. Т.2. С.603.

б) додаткова

9. Гуральник Ю.Ф. Апітерапія. Бджола джерело молодості здоров'я і життя. – М.: Фенікс, 2010;
10. Кузьміна К.А. Лечение пчелиным медом и ядом. – Издательство Саратовського університета, 1998. – С.16–73.
11. Лобзин В.С., Решетников М.М. Аутогенная тренировка. – Л., 1986.
12. Приймак Григорій Михайлович. Продукти бджільництва та лікарські рослини в народній медицині. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – 530 с.
13. Софія Верещагіна. Апітерапія. Лікування бджолами. Лікування бджолою отрутою – Режим доступу до ресурсу: <http://ywoman.ru/page/apiterapijalikuvannja-bdzholami-likuvannja-bdzholinoju-otrutoju>

14. Філіпюк А.Л. Апітерапія // Велика українська енциклопедія.

в) періодичні видання:

15. Василенко А.М. Комплементарная медицина: пора определиться в терминологии. Вестник восстановительной медицины. 2009, №2. С. 16–20.

16. Дорогоцінні продукти бджільництва / [пер. з рос. І. Г. Данилюка]. – Донецьк : БАО, 2006.

17. Тюжина К. О., Закалюжний В. М. Лікувальна дія продуктів бджільництва // Здоров'я людини: теоретичні, практичні та методичні аспекти. Полтава, 2016. С. 155–157.

18. Петров М. М. Аутогенне тренування / М. М. Петров. – М. : Фізична культура, 2000. – 343 с.

19. Рефлексотерапія в лікуванні амбулаторних хворих / В.М. Сергєєв, Н.Б. Грейда, О.В. Усова // Фіз. виховання, спорт і культура здоров'я у сучас. сусп-ві. – 2011. – № 4. – С. 78–81.

20. Тюжина К.О., Закалюжний В.М. Лікувальна дія продуктів бджільництва // Здоров'я людини: теоретичні, практичні та методичні аспекти. Полтава, 2016. С. 155–157.

21. Шульц І. Г. Аутогенне тренування / І. Г. Шульц. – М. : Фізкультура і спорт, 1985.

Інформаційні ресурси

22. http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/39116/1/41_245-248.pdf

23. <https://the-challenger.ru/zdorove/profilaktika/mozhno-li-diagnostirovat-opasnye-bolezni-po-pulsu/>

24. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Апітерапія>

25. <https://www.032.ua/news/2410916/apiterapiya-efektivne-pozbavlenna-vid-hvorob>

26. <https://narsimed.com.ua/ua/apiterapiya-likuvannya-ukusamy-bdjil/>

27. <https://moz.gov.ua/article/health/apiterapija-chi-likujut-bdzholina-otruta-i-son-na-vulikah>

28. <https://lib.misto.kiev.ua/MEDICAL/NAROD/narod265.dhtml>

29. <http://jak.koshachek.com/articles/bioenergoterapija-abo-energetichne-cilitelstvo.html>

30. <http://jak.koshachek.com/articles/bioenergoterapija-enciklopedija.html>

31. <http://jak.koshachek.com/articles/bioenergoterapija-unikalnij-metod-likuvannja.html>

32. https://uk.wikipedia.org/wiki/Аутогенне_тренування

33. <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2924/autogenne-trenuvannya>

34. <http://uk.fungodoctor.com.ua/ru/raznoe/pulsovaya-diagnostika-vedapuls-odin-iz-samykh-tochnykh-metodov-sovremennogo-obsledovaniya-organizma.html>

35. <https://gurtokmalva.jimdofree.com/методрозробки/кольоротерапія/>